

НИКОЛА Р. ЖИВИЋ¹

УНИВЕРЗИТЕТ У ПРИШТИНИ СА ПРИВРЕМЕНИМ СЕДИШТЕМ
У КОСОВСКОЈ МИТРОВИЦИ, ФИЛОЗОФСКИ ФАКУЛТЕТ
КАТЕДРА ЗА СОЦИОЛОГИЈУ

МОЋ КОМУНИКАЦИЈА МАНУЕЛА КАСТЕЛСА (Београд, 2014: *СЛИО, РТС, 664 сѝр.*)²

Мануел Кастелс (*Manuel Castells Oliván*), један од водећих светских теоретичара у области социологије комуникација и информационог друштва, књигом *Моћ комуникација* још једном доприноси разумевању данашњице. Посматрајући савремено друштво, чије се функционисање како објашњава, заснива на развоју и употреби информационе, односно комуникационе технологије, дефинишући га као *умрежено*, аутор нас води кроз кључне процесе, промене, институције, актере, који одређују друштвену стварност. С обзиром да је друштвена стварност, одувек, поље на којем се спроводи борба за моћ (најважнији друштвени процес), одређивање начина на који се моћ генерише у данашњим друштвеним условима умреженог друштва, представља суштинску идеју ове научне монографије. Теза коју аутор кроз дело развија је да „најосновниј облик моћи лежи у способности да се обликује нечији ум“ (Кастелс, 2014, стр. 24). Зато је процес комуникације, која се данас одвија на једном глобалном и масовном нивоу, у средишту динамике и структуре друштва, те је његово разумевања од кључне важности. Користећи широк научни материјал, наводећи и анализирајући разноврсне студије случаја, мноштво

¹ kiza992@gmail.com

² Приказ је примљен 14. октобра 2015, а прихваћен за објављивање на састанку Редакције Зборника одржаном 25. децембра 2015.

анкета, анализа и примера, уз то, сарађујући са ауторима из различитих области, исписао је дело које нас на један врло занимљив и проницљив начин води кроз сложену динамику глобализирајућег, умреженог друштва. Кроз сваку од пет целина, које чине дело, аутор нам, целовито, трудећи се да сваки кључни детаљ буде сликовито објашњењ, представља своју визију данашњице. Почиње са одређењем појма моћи, настојећи да га детерминише у данашњим друштвеним условима. С обзиром да је развој микроелектронике, дигитализације, као и комуникационе технологије након осамдесетих година XX века, променио друштво, које сада има *мрежну лоіику*, дистрибуција друштвене моћи је, како објашњава, била принуђена да се прилагоди читавом процесу. Зато аутор у наредној целини пажњу посвећује самом процесу комуникације. Анализирајући процес са неколико нивоа, Мануел Кастелс нас упознаје са његовом сложеношћу, обимом и потенцијалима. Његова анализа, усмерена је преваходно на масовну комуникацију, односно медије масовног комуницирања, који су поменути развојем, постали најважнији и најдоступнији облик комуникације, те самим тим и најважније средство друштвене моћи. Бавећи се функционисањем овог облика комуницирања, његовим променама и преусмерењима, потенцијалу да чини људску стварност, као и структуром и актерима који над процесом имају монопол, неправилностима и противречностима, пратећи последице по друштво у целини, али и његове најбитније делове појединачно (култура, економија, политика), Кастелс, ствара целовиту слику о комуникацији у данашњим друштвеним условима. Међутим, осим систематске анализе поменутог облика комуницирања у оквиру кога се друштвена моћ данашњице генерише, аутор нам, што је новина, наводи још један облик комуникације, све присутнији, који дефинише, и онде где је то могуће описује и представља његове могућности. Назива га *масовна самокомуникација*. Реч је о комуникацији која се разликује од углавном једносмерне масовне комуникације. Развојем високо софистициране технологије и софтверских уређаја, а конвергенцијом рачунара, телекомуникација и масовних медија, створили су се услови за појаву активнијег грађанина, који својом креативношћу, интервенцијама и способностима, директно учествује у медијској стварности. Он више није пасивни прималац садржаја масовних медија, већ активни учесник, који садржај прилагођава, реконфигурише и ствара према сопственим вредностима и циљевима. Важност на-

веденог огледа се како у обогаћивању медијског етра, тако и у чињеници да је спровести контролу над оваквим обликом комуницирања знатно отежано. Такозвани „улази“ у свет комуницирања су све бројнији, те је могућа артикулација ширих друштвених интереса. Анализу процеса комуницирања у наставку још продубљује, сагледавајући је на когнитивном, емотивном, и менталном плану, дефинишући како се политичке поруке процесуирају у људском мозгу и на основу тога понаша. Кроз неколико примера из савремене политике (медијска перцепција рата у Ираку, на пример) указује на технике којима се до друштва, односно до људског ума допире, у циљу изазивања жељеног мишљења и понашања. Представља три кључна процеса (успостављање агенде, прајминг и уоквиравање), којима се како наводи, каскадно, хијерархијски организовано, информација филтрира и доставља јавности. Ту нас аутор конкретно доводи до дистибуцију моћи, одосно поља политике. С обзиром да су медији кључно средство за обликовање људског ума, политика је медијска политика. Још једном, врло сликовито, примерима и анализама, указује на функционисање медијске политике настојећи да укаже на оно што је кључно одређује данас. Кроз утврђивања услова за положај у сфери политике, преко детерминисања њене комерцијалне, сензационалистичке и забавне логике, доводи нас до њених суштинских одлика: персонализација, изборне кампање фокусиране на употребу медија и свакодневно обрађивање политичких информација такозваним спиновањем. Уз то, указује на различитост медијске политике у зависности од одређених друштвено историјских, културно-економских услова одређених земаља (САД, Француска, Кина, Русија Велика Британија, Шпанија). Описује развој такозваних *think tank* организација и њихову важност у спровођењу политике и медијске стратегије, а указује и на свеprisутност и утицај новца, а самим тим и одређених друштвених актера. Осим тога, објашњава зашто је данас медијска политка, великим делом политика скандала. Примерима из савремене политике, из различитих земаља, углавном познатих светској јавности, указује на то колико је скандал данас присутан у политици, колико је снажан механизам за подривање друштвене моћи супротстављених актера и који су основних механизми у креирању овакве политике. Говорећи и о механизмима контроле комуникација, које се у појединим земљама врло континуирано и успешно спроводе, као и врло присутној политичкој пропаганди, имајући у виду

предходно наведено, аутор нас доводи до објашњења зашто јавност данас има све мање поверења у политку, и зашто је демократија у крзи. На крају, указује и на учешће нових друштвених снага у процес комуникације. Указује на снагу појединих покрета, важност одређених тенденција (пример, борбе за животну средину), бунт против доминантних образаца, као и могућности да се репрограмирањем комуникационих мрежа, унесу нови друштвени кодови и начини друштвена промена, како у јавном уму, тако и у дистрибуцији моћи.

Књига *Моћ комуникација*, представља више него занимљиво и поучно штиво, које нас на један постепен, врло целовит и сликовит начин уводи у сложену динамику данашњег друштва. Она може бити важна основа за различита настојања да се разуме и, чак, објасни друштвена стварност. Демистификујући нам данашњу ширину процеса комуникације, њену логику и важност, истовремено указујући на генерисање и дистрибуцију друштвене моћи у оквиру тог процеса, Мануел Кастелс нас води кроз логику и димензије даншњице, односно основне карактеристике његовог *умреженог друштва*.